

Prešernova nagrada

Igralka

ŠTEFKA DROLC

Za življenjsko delo

Prešernova nagrada igralki Štefki Drolc pomeni največje slovensko priznanje s področja kulture, ki ga Republika Slovenija in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije podeljujeta za veličasten in obsežen umetniški igralski opus in za življenjsko delo, ustvarjeno v gledališču, filmu, na radiu in televiziji, za njeno akademsko pedagoško delo in kulturno poslanstvo, za vse, kar je gospa Štefka s svojo človeško toplino, milino in pogledom, zazrtim v svet okoli sebe, vselej prenašala tudi na svoje občinstvo. Njena nezamenljiva prisotnost odseva natančno izrisan portret igralkice – komedijantke – v obvladovanju miselnega in emotivnega, notranje silovitega ohranjanja igralske izpovednosti s pretanjenim občutkom za osebno individualnost. V njeni igralski umetnosti se vselej znova prepletajo lepota in poetičnost, krhkost in strogost, značajska in sodobnost, tišina in krik in smeh, čustvo in razum. Njena ponotranjena igra je mojstrsko upodobljena v številnih kreacijah gledaliških in radijskih uprizoritev tragedij, dram, komedij, poetičnih iger, v groteskah, v psiholoških in karakternih igranjih ...; prepričljivo nam govori s filmskega platna in televizijskih zaslonov. S svojo živostjo podobe, glasu, kretnje in pogleda nas tako silno prevzame, da začenjamo verjeti v mitske razsežnosti igralskega poklica.

Gospo Štefko Drolc uvrščamo v antologijo največjih slovenskih igralcev dvajsetega stoletja in zagotovo tudi v prvo dekada enaindvajsetega stoletja. Njeno ime je in bo za vselej zapisano med najpomembnejšimi imeni slovenskega igralskega poklica.

Štefka Drolc, ki je decembra leta 2008 dopolnila 85 let, je svoj življenjski sen pričela uresničevati kot dekle najprej v dijaškem, nato v ljubiteljskem gledališču, potem pa je ožarjena z odrskimi lučmi stala na odrskih deskah vseh slovenskih gledaliških hiš.

Tako zdaj mineva že 60 let njenega ustvarjalnega, umetniškega in poklicnega dela, in še vedno ni prenehala sanjati svojih mladostnih igralskih sanj.

Zdi se, kot da sta zanjo gledališče in življenje eno samo veliko prizorišče: ustvarjanje v poklicnem gledališču je enako mogočno, kot je bilo dokončno veljavno njeno pedagoško delo na umetniški Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani. Prepričana je, da vselej *nastopaš in igraš, ustvarjaš vloge s srcem in predanostjo, z znanjem in življenjsko zrelostjo*. Ali kot lahko beremo, »*je Štefka odkrivala poteze in lastnosti, ki jih lahko strnemo v celovito oznako njene očarljive igralske umetnosti: krhkost in poetičnost, vroča nevarnost in goreča strast, rahločutnost in milina, eleganca in suverenost, notranja intenzivnost in izrazna kultiviranost, smisel za ironijo in grotesko, čut za humor – vse to je oblikovano kot moderna igra z navideznim paradoksom: nič manj srca, toda več razuma*«.

Z enako silovitostjo, kot ustvarja vloge v dramskih gledališčih, z izjemno inteligentno in sijajno občuteno igro gospa Štefka vstopa tudi v različne svetove igranja na alternativni in neinstitucionalni sceni. Tako je z veličastnimi igralskimi stvaritvami, ustvarjenimi s samo zanjo značilnimi odtenki oblikovanja vlog, v soslisnosti z igralcem, z režiserjem, z uprizoritvenim konceptom posameznega dramskega besedila, z dramskimi in osebnimi življenjskimi zgodbami zarezala v naš čas, v nepozaben spomin gledalcev.

Po že omenjenih začetkih v dijaškem in ljubiteljskem gledališču je ta velika dama slovenske gledališke in filmske umetnosti ter radijskega in televizijskega izpovedovanja v letih 1945–

1947 postala zvezda mariborskega dramskega gledališča. Svojo igralsko popotovanje je nadaljevala v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu. Tržaškemu obdobju (1948–1959) je sledilo leto pri filmu, takoj zatem pa že nastopi na odru Drame slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani.

Ustvarjala je vloge z umetniškimi presežki, kakor zapisuje to strokovna kritika. Bila je Ismena v Smoletovi *Antigoni*, Francka v Cankarjevih *Hlapcih*, dr. Zhandova v Dürrenmattovih *Fizikih*, tragična junakinja v Evripidovi *Medeji* in Klitajmestra v Ajshilovi *Oresteji*, pa Winnie v Beckettovi igri *O, srečni dnevi*. Njena pretresljivo, estetsko in slogovno pretanjeno upodobljena Winnie, ki jo je zaigrala ob svoji osemdesetletnici, pomeni še enega vrhov igralske izpovedne moči.

Bogata bibliografija ter najvišja gledališka in filmska priznanja odsevajo svojstveno igralsko poetiko, etos in estetskost Štefkine predanosti umetnosti.

Ne pozabimo na njen sijajni in mogočni gledališki opus, ki ga je ustvarila z Damirjem Zlatarjem Freyem (*Dogodek v mestu Gogi* Slavka Gruma in freska po Ivanu Cankarju *Lepa Vida* (oboje Koreodrama), *Filio ni doma*, gledališka priredba romana Berte Bojetu Boeta, in *Kri in košute*, uprizoritev po besedilu Damirja Zlatarja Freya (oboje Drama SNG Maribor), Strniševe *Žabe* (Koreodrama in Cankarjev dom)), pa na vloge v znameniti Korunovi uprizoritvi v 13 skicah *Idiot* po Dostojevskem (SNG Drama Ljubljana), *Krvavi svatbi* F. G. Lorce (SSG Trst), na vlogo Maše v *Treh sestrah* A. P. Čehova (SNG Nova Gorica) itd. itd.

Če pa štejemo igralska leta od začetka njenega »gledališkega učenja« še pred drugo svetovno vojno pri Hinku Leskovšku in kasneje pri Franu Žižku v Mariboru, kjer je spoznavala igralsko metodo Stanislavskega, in dodamo še tista, ko je nastopala pri šolski gledališki skupini Pri Ljudskem odru, pomeni, da naša spoštovana umetnica »živi« na odru že več kot sedemdeset let.

In tako kot se je sama polna entuziazma učila pri znamenitih slovenskih režiserjih in zorela v veliko igralsko osebnost, je kot docentka na ljubljanski umetniški akademiji poučevala dramsko igro in umetniško besedo številne generacije študentov, jim ponujala svoje znanje in jih vodila po skrivnostih igralskega poklica. Študentom je bila profesorica, mentorica, prijateljica.

Igralska karizma, ki jo je zagotovo opredelilo že povojno tržaško obdobje, ko je bila več kot samo igralka, jo spremlja vse življenje: s slovensko besedo je v prvem povojnem obdobju, ko je po koncu druge svetovne vojne še ostajal živ spomin na 25-letno dobo fašizma, ki je zatiral slovenstvo, med zamejskimi Slovenci prav tržaški oder v Avditoriju ogromno prispeval k dvigovanju samozavesti in morale: gostoval je po vseh okoliških vaseh ... Tudi igralci so poznali in čutili te človeške povezave. Bilo je to njihovo veliko gledališko in kulturno poslanstvo. Podobno vlogo je odigral tudi Štigličev film *Na svoji zemlji* iz leta 1948, v katerem je Štefka Drolc odigrala vlogo Tildice. Danes ima ta film umetniško in zgodovinsko vrednost.

Štefka za svoje filmske vloge pravi, da so nekatere tako njene, kot da bi bile ona sama. Za Francko v Duletičevem filmu *Na klancu* je dejala: */.../ Francka je del mene. Vse bistvo, ki ga čutim globoko v sebi, se je sprijelo z njo ...* Tovrstno spojitve je čutiti v vsaki in vsakokratni interpretaciji, bodisi gledališke ali filmske vloge bodisi v recitiranju Prešernove *Nezakonske matere*, ko se zdi, kot da so tudi pesnikovi verzi del nje same.

Ob podelitvi Borštnikovega prstana tej veliki ustvarjalki je bilo med drugim v utemeljitvi zapisano, da so vsi odrski nastopi Štefke Drolc »tako rekoč zmerom na novo potrjevali in izpričevali poglavitne komedijantske kvalitete naše igralk: velika eleganca v oblikovanju,

velika obvladanost miselnega in emotivnega gradiva, trda, malodane klasicistična usmerjenost v izrazu; doslednost in notranja čvrstina koncepta, analitičen dar, predvsem pa velika suverenost tudi v najbolj delikatnih vlogah: pri vsem tem silovita notranja intenzivnost, kar eruptivnost, toda zmerom nadzorovana z zanesljivo umetniško 'kretinjo', s smislom za selekcijo izraza, pri vsem tem velik občutek za moderno dramatik in tako imenovano antidramatiko, za pesniško igro ... občutek, ki ni manj zanesljiv od tistega, ki vodi igralko pri oblikovanju karakternih partov in psiholoških portretov ...».

Da, Štefka Drolc je velika ustvarjalka našega časa.

Mojca Kreft